

Türkiye’de Ekonomik İstikrarsızlık Kaynakları (1990-2008)

Sources of Economic Instability in Turkey (1990-2008)

Yusuf BAYRAKTUTAN* ve İbrahim ARSLAN**
Kocaeli Üniversitesi
Gaziantep Üniversitesi

ÖZET

Bir ekonomideki temel istikrarsızlık göstergeleri, büyüme, enflasyon, işsizlik, dış borç oranı, faiz oranı, vb değişkenlerdir. Enflasyonu kontrol altına alma amacı, Türkiye’de hazırlanan istikrar programlarının temelini teşkil etmiştir. Türkiye’de enflasyon, faiz oranı, dış borç stoku ve ekonomik büyüme ilişkisini 1990–2008 dönemi için incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, enflasyon, faiz oranı, dış borç stoku ve ekonomik büyümenin zaman serilerinin durağanlığı, ADF birim kök testleriyle araştırılmakta; daha sonra da enflasyon, faiz oranı, dış borç stoku ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin boyutu, regresyon analizi ile incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, Faiz Oranı, Dış Borç Stoku, Ekonomik Büyüme, Ekonomik İstikrarsızlık, Türkiye Ekonomisi.

ABSTRACT

Main reflections of instability in an economy can be followed through the rate of economic growth, inflation, interest rate, and foreign debt stock, etc. The policies aiming to struggle against inflation have established the basis of the stability programs. This paper investigates the relationship between inflation, interest rate, foreign debt stock and economic growth by analysing the data of Turkish economy for the period of 1990-2008. Specifically, in this study, the time series properties of inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth were ascertained with the help of augmented Dickey-Fuller Unit Root procedure. Then, the relationship between inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth was examined at the context of a regression analysis.

Key Words: Inflation, Interest Rate, Foreign Debt Stock, Economic Growth, Economic Instability, Turkish Economy.

* Kocaeli Üniversitesi İİBF Kocaeli

**Gaziantep Üniversitesi İİBF Gaziantep(arslan@gantep.edu.tr)

I. Giriş

Genel anlamda ekonomik dengelerinin bozulmasına neden olan enflasyonu önlemeye yönelik politikalar, iktisat literatürünün, üzerinde en çok durduğu konularından biri olmuştur. Gerek enflasyona sebep olan koşullar, gerekse de bu sorunun aşılması için uygulanacak politikalar ekonomik istikrarın sağlanması bakımından önemli rol oynamaktadır. Türkiye ekonomisinin makroekonomik değişkenlerine ilişkin verileri ele alındığında, politika değişkenlerinden ekonomik istikrara ilişkin veriler, enflasyonla mücadelede uzunca bir süre ciddi adımların atılmadığını göstermektedir.

1980’li yıllar, gerek Türkiye, gerekse dünya açısından önemli yapısal dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Söz konusu dönemden itibaren tüm dünyada etkisini hissettiren küreselleşme, finansal serbestleşme/etkileşim, özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde önemli sonuçlar üretmiştir. 1989’da finansal serbestleşme konusunda önemli adımlar atan Türkiye ekonomisi 1997 ortalarında yaşanan Asya Krizi’nden etkilenmiş; ciddi bir talep daralmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Ekonomik daralmanın iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye’de ve dünyada meydana gelen ekonomik durgunluk; ikincisi, uygulanan ulusal ekonomi politikalarıdır. Bu temel nedenlerin etkileri 2002 yılına kadar devam etmiştir. Türkiye, 1970’lerden 2004 yılına kadar kronik hale gelmiş yüksek enflasyon ile birlikte yaşamış ve enflasyon nedeniyle bozulan makroekonomik dengeleri düzeltmek amacıyla çeşitli istikrar programları uygulamıştır. Ekonomik olduğu kadar sosyal ve siyasal istikrar üzerinde de oldukça güçlü olumsuz etkileri olan enflasyonun, faiz oranı, dış borç stoku ve ekonomik büyümeyi etkilediği bilinmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de uzun yıllar devam eden yüksek enflasyonun ekonomik büyüme, faiz oranı, dış borç stoku ile etkileşimini, zaman serisi verilerden yararlanarak test etmektir. Teori ve ilgili literatür özetlendikten sonra, ekonometrik yöntem ve veri seti kullanılarak elde edilen ampirik bulgular ortaya konmaktadır.

II. Literatüre Genel Bakış

Ekonomik gelişme ve sanayileşme düzeyi, ekonomik yapı ve uluslararası ekonomik ilişkilerin niteliği, istikrarsızlıkların her ülkede değişen niteliğini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin yaşadıkları en önemli sorunların başında yüksek enflasyon gelmektedir (Berber ve Artan, 2004: 9). Türkiye’de 20. yüzyıl son çeyreğinde fiyat artışlarının nedenleri üzerine yaygın tartışmalar yapılmıştır. Türkiye büyüme performansının temel bileşenlerinden olan imalat sanayiinin, genel olarak dışa bağımlı ve dünya standartlarına göre küçük ölçekli üretim yapan birimlerden oluştuğu söylenebilir. Bu nedenle dayanıklı tüketim mallarının montajı ve dayanıksız tüketim mallarının var olan pazar koşulları altında büyük bir ölçekte üretilmesine olanak yoktur (Kargı, 2007: 65; Woitek, 1998: 33).

1980’den itibaren dışa dönük sanayileşme stratejisini benimseyen Türkiye’de, uzun süreli makro ekonomik istikrarsızlıkların sonucunda beklenilenden daha düşük düzeyde büyüme oranları gerçekleşmiştir.

Makroekonomik hedeflerin yakalanamadığı iktisadi istikrarsızlık ortamında, büyüme oranında dalgalanmalar oluşmuştur. Birbirini izleyen dönemlerde gerçekleşen farklı büyüme oranları, yatırım ve tüketim kararlarında aşırı iyimser ve kötümser beklentilere yol açarak, makroekonomik istikrarsızlığı daha da şiddetlendirmiştir (Tarı ve Kumcu, 2005: 179). Para politikasını uygulamakla görevli olan merkez bankalarının temel amacı, düşük bir enflasyon oranına ulaşmak ve istikrarlı bir büyüme ortamının sağlanmasına yardımcı olmaktır. Bir ekonomide fiyat istikrarı, istikrarlı ekonomik büyüme sürecini beslemektedir (Fischer, 1993: 487).

Türkiye, 1990-2008 döneminde dünyanın en yüksek oranlı fiyat artışlarının görüldüğü ülkelerden biri olmuştur. Nitekim son çeyrek yüzyılın enflasyon oranı yıllık ortalaması % 55 düzeyindedir. Alınan ekonomik tedbirlerin yetersiz kalması, hatta enflasyonist ekonomik politikaların tercih edilmesi nedeniyle, zaman zaman üç haneli enflasyon oranlarına ulaşılmış; en ciddi önlemlerin alındığı ifade edilen dönemlerde bile bu konuda önemli başarılar sağlanamamıştır.

Enflasyon, faiz oranı, dış borç stoku ile büyüme ilişkisi, yerli ve yabancı literatürde, çeşitli araştırmacılar tarafından değişik yöntemlerle incelenmiştir. Friedman (1977: 451-472), enflasyon oranının yüksek trendli olduğu bir ekonomide fiyat hareketleriyle ilgili bilgiler yeterli ve doğru bir biçimde elde edilemeyeceğinden ekonomik büyümenin bu durumdan olumsuz etkilendiğini ileri sürmüştür. Rodrik ve Velasco (1999: 7), kurdukları model aracılığıyla kısa vadeli borçların rezervler içindeki oranının yüksekliğinin neden olabileceği potansiyel bir likidite sorununun, gelişmekte olan ülkelerde önemli bir kırılma meydana getirdiği ve bunun krizi tetikleyici önemli bir neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Grimes (1991: 631-644), enflasyon-büyüme ilişkisini, arz ve talep yönlü faktörleri ele alarak yirmi bir gelişmiş ülke ekonomisi için test etmiştir. Fischer (1993: 485), enflasyon, bütçe açıkları, dış ticaret hadleri gibi makroekonomik faktörlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmış; yüksek enflasyonun ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Grier ve Perry (1998), ekonomik büyümeyi enflasyonun değil, enflasyon değişkenliğinin olumsuz yönde etkilediğini ifade ederken; Karras (1993), enflasyon-ekonomik büyüme arasındaki negatif yönlü ilişkinin negatif arz şokları gibi faktörlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Barro (1996: 166-176), yüksek enflasyon ile beklenmeyen enflasyonun bireylerin ve firmaların etkinliğini azalttığını; enflasyon oranının yıllık % 15'in üzerinde olması durumunda, büyümenin negatif etkileneceğini belirtmiştir. Enflasyon ile büyüme ilişkisi, yerli literatürde, G. Erçel (1997), N. Uzun (1999) gibi birçok araştırmacı tarafından değişik yöntemlerle incelenmiştir.

Karaca (2003: 247-255), 1987-2002 dönemi aylık verilerini kullanan çalışmasında, enflasyondan büyümeye doğru negatif bir ilişki olduğunu ve enflasyon oranında meydana gelecek bir artışın büyüme oranını düşüreceği yönünde bir tahminde bulunmuştur. Terzi ve Oltulular (2004: 1-5), 1987-2005 dönemi aylık verileri ile gayri safi milli hasıla-enflasyon arasında kısa ve uzun dönemde negatif bir ilişki olduğu ileri sürmüştür.

Ekonomik performanstaki olumlu bir gelişme, borçlu ülkenin daha yüksek borç geri ödemeleri ile sonuçlanıyorsa, dış borçların ekonomide vergi etkisi yarattığından bahsedilmektedir. Böyle bir durumda borçlu ülkenin artan üretim veya ihracatından elde ettiği kazanımların bir kısmı kredi verenlere gitmektedir (Karagöl, 2002: 39-64). Tahvil-bono piyasası, beklentilere bağlı fiyatlama yapılan bir piyasa olduğu için, finansal piyasalar tarafından beklenen ve beklenmeyen para politikası davranışlarına, piyasanın tepkisi farklı olacaktır (İnal, 2006: 3-10). Önel ve Utkulu (2006: 669-682), Hakkio ve Rush’ın test prosedürünü kullanarak Türkiye’nin dış borçlarının sürdürülebilirliğini araştırmışlardır.

III. Veri ve Yöntem

Enflasyon, uzunca bir dönem, Türkiye ekonomisinin yaşadığı en önemli sorunlarından biri olmuştur. Bu nedenle, bu çalışmada da ilk olarak, 1990-2008 yılları arasında Türkiye ekonomisi büyüme performansının enflasyon, faiz oranı ve dış borçlardan nasıl etkilendiği gözden geçirilmiştir.

Analiz için, 1990-2008 dönemine ait yıllık, 1987=100 bazlı Toptan Eşya Fiyat Endeksi (TEFE) ve Ekonomik Büyüme Oranı (BO), Mevduat Faiz oranı (FO), Dış borç stoku (DBST) verileri kullanılmıştır. Bu veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın internet ortamında veri dağıtım sisteminden temin edilmiştir. Tahmin edilmek istenen basit regresyon modeli şudur:

$$BO_t = \delta - \beta_1 TEFE_t + \beta_2 DBST_t - \beta_3 FO_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Burada, BO= Ekonomik Büyüme oranı, TEFE = enflasyon oranı, FO= Mevduat Faiz oranı, DBST= Dış borç stoğu, t zaman ve ε_t hata terimidir.

IV. Analiz Sonuçları

Ekonomik büyüme ile enflasyon, faiz oranı, dış borçlar arasındaki ilişki ekonomik anlamda ele alınıp daha sonra bu ilişkinin mahiyeti ve niteliğini destekleyecek birim kök analizi ve regresyon analizi yapılmaktadır. Bu çalışmada ele alınan zaman serilerinin durağanlık analizi, Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen “Genişletilmiş Dickey-Fuller” (ADF) birim kök testi (Gujarati, 2001: 709-711) kullanılarak yapılmıştır. Analizler, Eviews paket programı ile yapılmış; test sonuçları ayrı ayrı sunulmuştur.

$$\Delta Y_t = \delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$\Delta Y_t = \beta_0 + \delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (3)$$

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 t + \delta Y_{t-1} + \sum_{n=1}^k \alpha_n \Delta Y_{t-1} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Birim kök testi, elde edilen ADF-t istatistiğinin MacKinnon kritik değerleri ile karşılaştırılması biçiminde yapılır. Şayet ADF-t istatistiği MacKinnon kritik değerinden mutlak olarak büyükse, ele alınan zaman serisi durağan demektir. Aksi takdirde, seri durağan değildir ve durağanlığı sağlanıncaya kadar farkının alınması gerekir (Dickey, 1979: 427-431).

Tablo-1: ADF Birim Testi Sonuçları

Değişken Adı		Sabitli	Sabitli/Trendli
DBST		-5.19082	-6.071988
BO		-6.2389	-6.1113
FO		-0.543044	-2.543564
TEFE		-1.039017	-2.646914
Krit. Değerler	a=%1	-3.857386	-4.571559
	b=%5	-3.040391	-3.690814
	c=%10	-2.66055	-3.286909
DFO		-5.777553	-5.662033
DTEFE		-5.275434	-7.121272
Krit. Değerler	a=%1	-3.69980	-4.3393
	b=%5	-3.976263	-3.5875
	c=%10	-2.627420	-2.2292

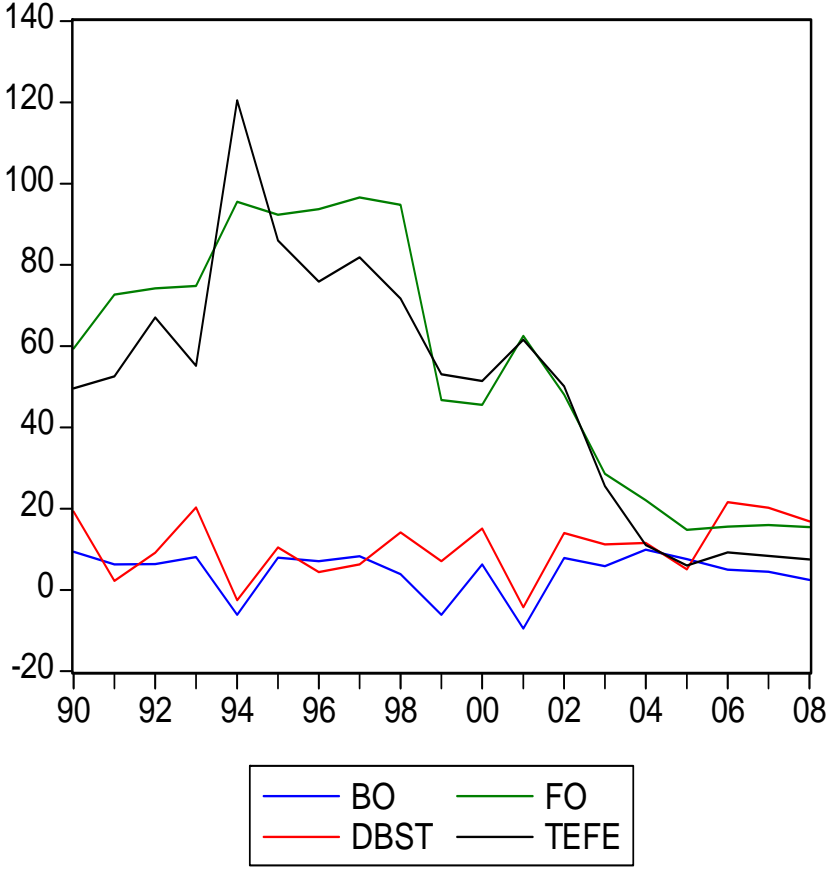
(a): % 1 anlamlılık düzeyinde değişkenin durağan olduğunu göstermektedir

(b): Geçikme uzunlukları SIC kriterine göre belirlenmiştir.

Tablo-1’de, ADF testi ile araştırmada kullanılan değişkenlerin durağanlıklarına ilişkin sonuçlar sunulmaktadır. Bu sonuçlara göre, BO, DBST değişkenin orijinal değerlerine ait ADF istatistiklerinin mutlak değerleri, çeşitli anlamlılık düzeylerindeki MacKinnon kritik değerlerinin mutlak değerlerinden büyük olduğu için durağandır. Ancak TEFE, FO değişkenin orijinal değerlerine ait ADF istatistiklerinin mutlak değerleri, çeşitli anlamlılık düzeylerindeki MacKinnon kritik değerlerinin mutlak değerlerinden küçük olduğu için durağan çıkmamıştır. Bu nedenle birinci farkı alınarak durağanlaştırılmıştır.

Türkiye’nin makroekonomik performansı izlendiğinde, kronik enflasyonun ekonomik istikrarsızlığın temelini oluşturduğu görülmektedir. 1970’lerden itibaren ekonomi yüksek enflasyon sürecine girmiş; 1980 sonrası dönemde, sık sık yaşanan krizlerle istikrarsız bir büyüme dinamiği egemen olmuştur (Telatar, 2003: 42). Enflasyon ve büyüme, faiz oranı, dış borç stoku değişkenlerinin aynı trendi sergilediği Grafik-1’de görülmektedir.

Grafik-1: Türkiye’de Enflasyon, Dış borç stoku, Faiz oranı ve Büyüme oranı (1990-2008)

Yukarıdaki grafiğe göre, faiz oranı ile enflasyon oranının aynı yönde ve dalgalı bir seyir izlediği buna karşılık büyüme oranı ile dış borç stokunun aynı yönde ama diğer değişkenlere göre ters yönde bir seyir izlediği; özellikle kriz dönemlerinde bu dalgalanmaların arttığı görülmektedir.

Türkiye ekonomisinin 1970’lerden beri en önemli sorunlarından biri olan yüksek enflasyon, ekonominin performansını pek çok açıdan zayıflatmış ve istikrarsız bir yapının süreklilik kazanmasına neden olmuştur. Bu süreçte ekonomik büyüme, genel olarak potansiyelin altında gerçekleşmiş ve istikrarsız bir seyir izlemiştir. Enflasyonun, büyüme kayıplarına bağlı ekonomik maliyetlerinin yanı sıra, önemli sosyal maliyetleri de olmuştur. Kronik yüksek enflasyon, ekonomik birimlerin bu duruma uyum göstermesine neden olarak, geriye dönük endekslemeyi yaygın bir alışkanlık haline getirmiştir. Bu alışkanlık, enflasyonu, kendi kendini besleyen bir olguya dönüştürmüştür. Bu çerçevede, izlenmekte olan ekonomi politikalarının öncelikli amaçları, ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamı tesis etmek ve enflasyonu kalıcı bir şekilde düşürmektir. Seçilen dört değişken

arasındaki ilişkinin boyutunu belirlemek için yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo-2’de sunulmaktadır.

Tablo-2: Regresyon Analizi Sonuçları

Dependent Variable: BO				
Method: Least Squares				
Sample (adjusted): 1990-- 2008				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
DBST	0.287206	0.164463	1.746324	0.1026
D(FO)	0.155473	0.094354	1.647763	0.1217
D(TEFE)	-0.152402	0.072117	-2.113272	0.0530
C	1.320235	1.949117	0.677350	0.5092
R-squared	0.649732	Mean dependent var	4.222222	
Adjusted R-squared	0.531817	S.D. dependent var	5.597957	
S.E. of regression	4.575907	Akaike info criterion	6.072617	
Sum squared resid	293.1450	Schwarz criterion	6.270478	
Log likelihood	-50.65355	F-statistic	3.814046	
Durbin-Watson stat	1.873598	Prob(F-statistic)	0.034508	

Tablo-2’den de takip edileceği üzere, TEFE değişkeni istatistiksel açıdan diğer değişkenlere göre daha anlamlıdır. Durbin-Watson (D-W) istatistiği değeri 1.87 olarak elde edilmiştir. Modelin determinasyon ve düzeltilmiş determinasyon katsayı değerleri (R2) ise 0.531 olarak tespit edilmiştir. Dört değişkenli bir modelde bu sonuç normal kabul edilebilir. Bu sonuçlara göre, 1990-2008 döneminde enflasyonla büyüme arasında ters yönlü bir ilişki var iken büyüme oranı ile faiz oranı ve dış borç stoku arasında doğru yönlü bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, yüksek enflasyon olgusu ile 1970’lı yıllarda tanışmış; 1980’li yılların sonuna gelindiğinde, gerekli düzenlemeler yapılmadan sermaye hareketlerinin serbest bırakılması, ekonomide kısa vadeli sermaye girişi ile desteklenen tüketime dayalı bir büyümeyi teşvik ederken, kamu kesimi finansman dengesindeki bozulma, büyümenin sürdürülebilir olmasını güçleştirdiği gibi, enflasyonun da kendi kendini besler bir yapı kazanmasına neden olmuştur. 1990’lı yıllarda görülen yüksek enflasyon ve yüksek büyüme hızları ise, enflasyonun ekonomik büyümenin bir maliyeti olduğu şeklindeki görüşün destek bulmasına; sonuçta da enflasyonla mücadelenin ikinci plana atılmasına yol açmıştır (TÜSİAD, 2002: 13).

V. Sonuç

Türkiye ekonomisinin son çeyrek yüzyılda en önemli sorunlarından biri fiyatlar genel düzeyinde yaşanan sürekli artışlar olmuştur. Bu sorun, ekonominin performansını pek çok açıdan zayıflatmış ve istikrarsız bir yapının süreklilik kazanmasına neden olmuştur. Bu süreçte ekonomik büyüme, genel olarak potansiyelin altında gerçekleşmiş ve istikrarsız bir seyir izlemiştir.

Enflasyonun, büyüme kayıplarına bağlı ekonomik maliyetlerinin yanı sıra önemli sosyal maliyetleri de vardır. Bu durum, enflasyonu, kendi kendini besleyen bir olguya dönüştürmüştür. Bu çerçevede, izlenmekte olan ekonomi politikalarının öncelikli amaçları, ekonomide sürdürülebilir bir büyüme ortamı tesis etmek ve enflasyonu kalıcı bir şekilde düşürmek olmalıdır. Nitekim Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı sonrası sağlanan fiyat istikrarına, Türkiye ekonomisi bakımından en uzun süreli en yüksek ortalama büyüme oranlarının eşlik ettiği görülmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye’de enflasyon, büyüme, faiz oranı, dış borç stoku ilişkisi araştırılmış ve bu ilişkilerinin yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen ampirik analiz bulguları, enflasyonun ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Ekonomik büyüme ile mevduat faiz oranları ve dış borç stoku arasında doğru yönde bir ilişki bulunmaktadır. O halde, Türkiye’nin, uzun dönemli büyüme ve istihdam hedeflerine erişilebilmesinin yolu, fiyat istikrarının sağlanmasından ve sürdürülmesinden geçmektedir.

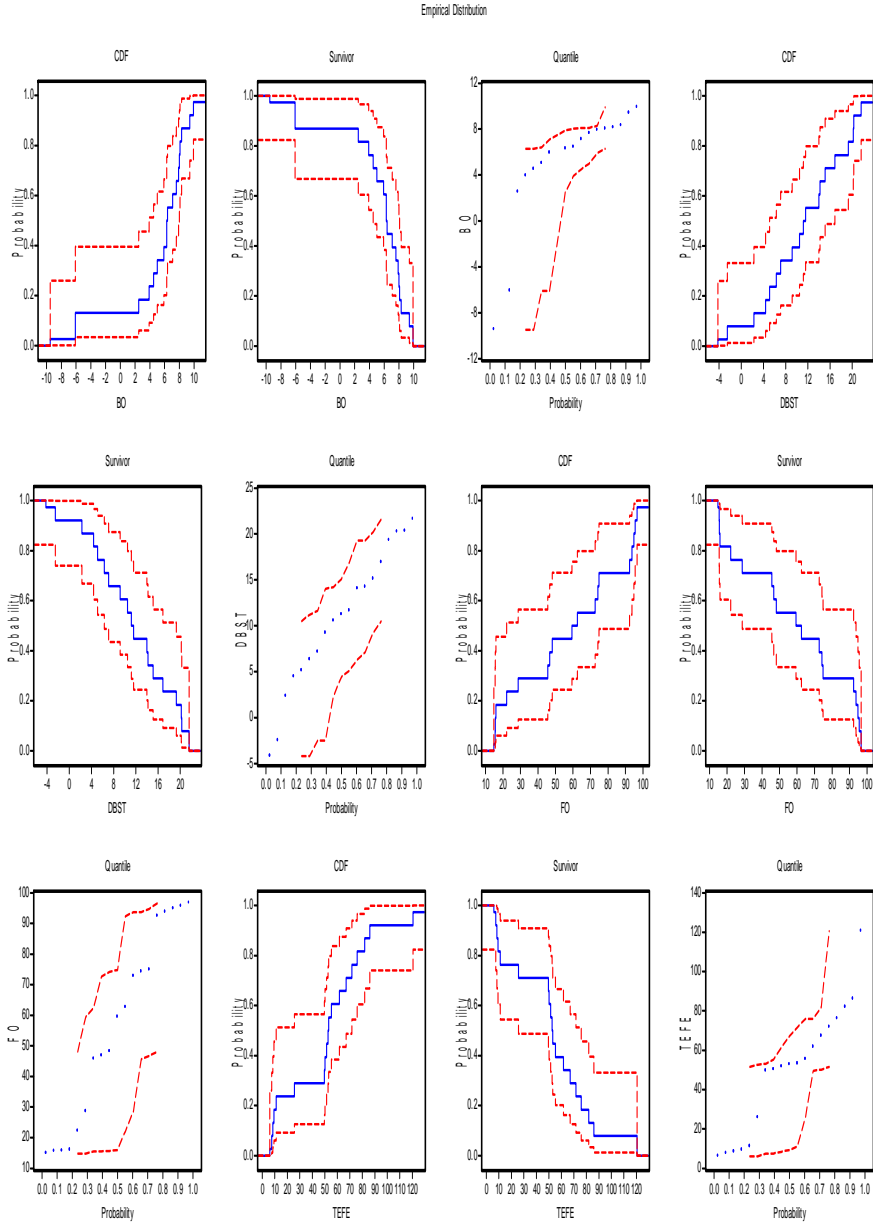
KAYNAKÇA

- ALVAREZ, F., ROBERT, E. L., and WARREN, E. Weber (2001), "Interest Rates and Inflation", **Federal Reserve Bank of Minneapolis Research Department**. Working Paper No:609 Pp.1-19
- BARRO, R. J. (1995), "Inflation and Economic Growth", **Bank of England Quarterly Bulletin**, 35-2, pp. 407-423.
- BERBER, M., ARTAN, S. (2004), "Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği", **Turkish Economic Association**, Discussion Paper 2004/21. ss.2-15
- BOOPEN, S., KESSEVEN, P., and RAMESH, D. (2007), "External debt and economic growth: a vector error correction approach", **International Journal of Business Research**. Pp.1-9
- DICKEY. A., and FULLER, W. A. (1979), "Distribution of estimators for autoregressive time series with a unit root", **Journal of the American Statistical Association**, V. 74, pp. 427-431.
- DOĞRUEL, F., DOĞRUEL, A. S. (2007), "Foreign Debt Dynamics in Middle Income Countries", **Allied Social Science Associations**, January 5-7. pp.1-19
- ERÇEL, Gazi (1999), "Türkiye'de Enflasyon ve Büyüme İlişkisi", **İMKB Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 12, ss. 10-13.
- FISCHER, S. (1993). "The Role of macroeconomic factors in growth", **Journal of Monetary Economics**, 32-3, pp. 485-511.
- GOKAL, Vikesh and HANİF Subrina (2004), "Relationship Between Inflation and Economic Growth", **Economic Department Reserve Bank Of Fiji**, pp.2-5.
- GUJARATİ, Damodar N. (2001), **Temel Ekonometri**, Çev: Ümit Şenesen ve G. Günlük Şenesen, İstanbul: Literatür Yayınları.ss.15-22
- İNAL, Duygu Güneş (2006), **Türkiye'de Para Politikası Faiz Kararlarının Uzun Dönemli Faizler Üzerindeki Etkisi**, Uzmanlık tezi, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. ss.1-49
- KARACA, O. (2003), "Türkiye'de Enflasyon-Büyüme İlişkisi: Zaman Serileri Analizi", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, 4, ss. 247-255.
- KARAGÖL, E. (2002), "The Causality Analysis of External Debt Service and GNP: The Case of Turkey", **Central Bank Review I**, pp.39-64.
- KARGI, V. (2007), "Enflasyon ve 1980-2005 Döneminde Türkiye'de Fiyat Artışları", **Maliye Dergisi**, Sayı:152. ss.60-80
- KÖK, R. (2001). "Cyclical Analysis of Economic Crises and An Attempt Peculiar to Turkey's State", **New Turkey Review**.
- KUNTER, K. ve B. Ulaşan (1999), "Dünyada İş çevirimleri ve Türkiye: 1963-1998" (Yayınlanmamış Kurumsal Çalışma), **TCMB Araştırma Genel Müdürlüğü**, Ankara.
- MALLIK, Girijasankar, and Chowdhury, Anis (2001), "Inflation and Economic Growth: Evidence From Four South Asian Countries", **Asia-Pacific Development Journal**, Vol: 8, No:1, pp.123-126.

- ONGAN, T. H. (2003). “Türkiye’de Enflasyon ve Devalüasyon İlişkisi”, **İktisat Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 53, Sayı: 2, ss. 87-100.
- ÖZTÜRK, S., ÖZYAKIŞIR, D.,(2005). “Türkiye Ekonomisinde 1980 sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin GSMH, Dış Ticaret ve Dış Borçlar bağlamında Teorik Bir Değerlendirilmesi”, **Mevzuat Dergisi**, Yıl: 8, Sayı: 94. ss.1-24
- RODRİK, D., and A. Velasco (1999), “Short Term Capital Flows”, **NBER Working Paper Series**, No. 7364, pp.1-44
- TARI, R. ve F. S. KUMCU (2005), “Türkiye’de İstikrarsız Büyümenin Analizi (1983-2003 Dönemi)”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Dergisi**, Sayı: 9, ss. 156-179.
- TELETAR, E. (2003), “Türkiye’de Enflasyon, Enflasyon Belirsizliği ve Siyasi Belirsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkileri”, **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, Sayı: 203. ss.42-51
- TERZİ, H. ve OLTULULAR, S. (2004), “Türkiye’de Kısa ve Uzun Dönemde Enflasyon ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, **2004 Türkiye İktisat Kongresi**, İzmir, 5-9 Mayıs 2004. ss.1-5
- TUSİAD (2002), **Enflasyon ve Büyüme Dinamikleri**, İstanbul: TUSİAD Yayınları.
- UTKULU, U., and Önel, G. (2006), “Modelling the Long Run Sustainability of Turkish External Debt with Structural Changes”, **Economic Modelling**, 23, pp.669-682
- UZAY, Nisfet (1999), “Enflasyonun İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkileri: Teori ve Türkiye Uygulaması”, **Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 15, ss. 27-44.
- WOITEK, U. (1998), **Business Cycles**. Berlin, Germany: Physica-Verlag Company.
- [http://findarticles.com/p/articles/mi_6773/is_5_7/ai_n28523525/\(02.07.2009\)](http://findarticles.com/p/articles/mi_6773/is_5_7/ai_n28523525/(02.07.2009))
- www.ceterisparibus.net/01.07.2009
- www.dpt.gov/23.05.2009
- www.tcmb.gov.tr/01.03.2009
- www.hazine.gov.tr/15.04.2008
- www.ekon.org/12.12.2008
- www.tusiad.org/20.01.2009
- www.tuik.gov.tr/02.07.2009

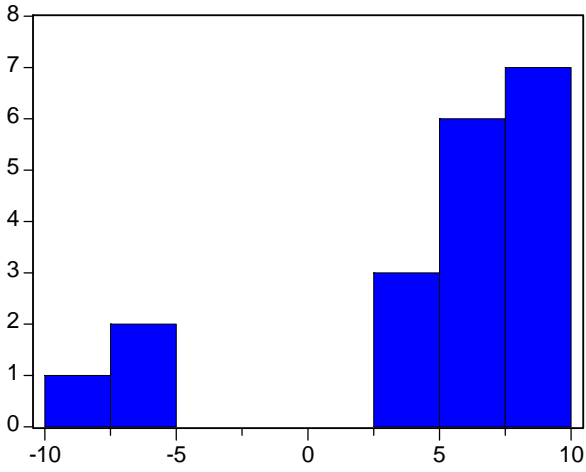
Ek-1: Bir toplumda ekonominin büyüme potansiyelinin artırılması ekonomik birimlerin kısa dönem politikalar yanında sağlıklı orta ve uzun dönem stratejileri geliştirmelerine bağlıdır. Bu çerçevede, öncelikle yüksek enflasyonun neden olduğu belirsizliklerin ortadan kaldırılması ve diğer makroekonomik dengesizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Türkiye’de, 1990-2008 döneminde, enflasyon, faiz oranı, dış borç stoğu oranındaki bir artış ve azalış karşısında ekonomik büyüme oranında meydana gelen şoklar büyük oranda açıklanmaktadır.

Grafik-3: Ekonomik Büyüme ile Faiz oranı, dış borç stoku ve enflasyon Oranındaki Bir Standart Hatalık Şok Karşısında Görülen Tepkiler

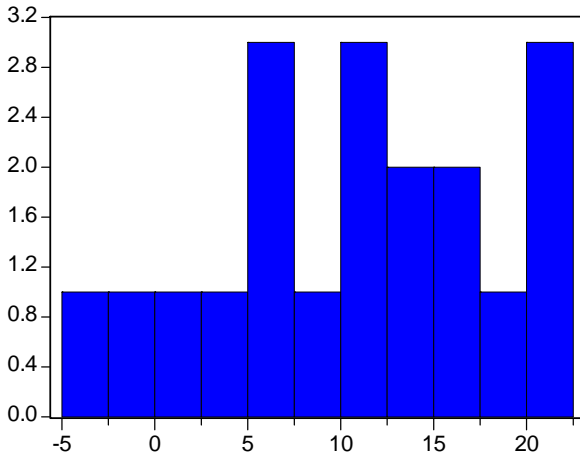

Ek:2

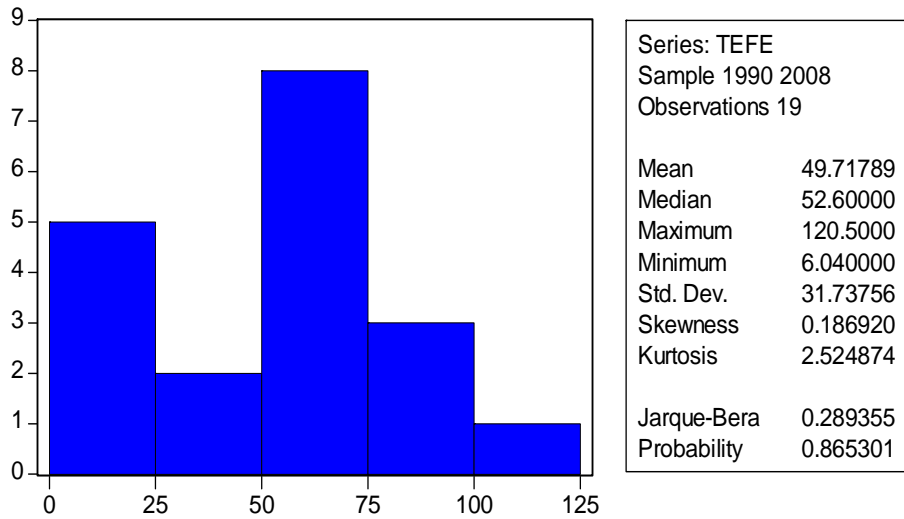
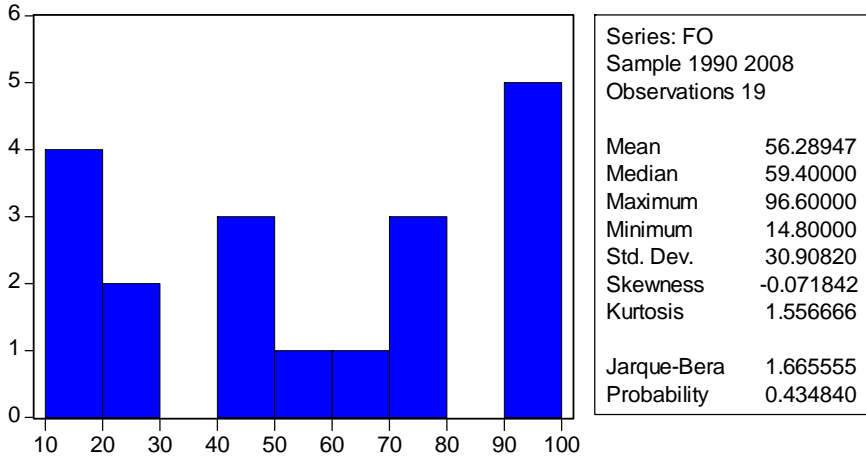
Grafik:4 Değişkenlere ilişkin Histogramları ve Dağılım Durumları

Series: BO	
Sample 1990 2008	
Observations 19	
Mean	4.494737
Median	6.300000
Maximum	9.900000
Minimum	-9.500000
Std. Dev.	5.568410
Skewness	-1.519952
Kurtosis	4.016284
Jarque-Bera	8.133461
Probability	0.017133

Series: DBST	
Sample 1990 2008	
Observations 19	
Mean	10.66316
Median	11.20000
Maximum	21.60000
Minimum	-4.200000
Std. Dev.	7.563157
Skewness	-0.339248
Kurtosis	2.252706
Jarque-Bera	0.806553
Probability	0.668127

Sources of Economic Instability in Turkey (1990-2008)

During economic instability, some certain rise and falls in economic variables such as inflation, interest rate, foreign debt stock, economic growth and so on have been experienced. Turkish economy, especially as of 1970's, has increased short-term debts as a result of continual rises in petroleum prices. This has caused petroleum importing to increase and thus expenses that are unwarranted. Financial liberalization is a leading and controversial issue in the policy discussions on developing countries over the last decades. There are advocates of financial liberalization as well as opponents. On the link between financial fragility and long run growth, supporters of liberalization state that liberalization strengthens financial development and this leads to higher long run growth. However, its opponents claim that financial liberalization stimulates excessive risk-taking and this increases macroeconomic volatility which can lead to more frequent crises.

Growing public debt is a worldwide phenomenon and it has become a common feature of the fiscal sectors of most economies. External debt does not only affect growth a priori, but countries with better economic performance may also better deal with the external debt phenomenon. Currently a context has emerged about the conduct of monetary policy that now serves as common ground for discussion of the specific policies on economic growth, inflation, interest rate, foreign debt stock, etc. These observations need not to rule out a constructive role for economic growth, inflation, interest rate, and foreign debt stock.

Economic growth, inflation and interest rate related concerns, foreign debt stock have changed with globalization. One of the consequences of the globalization is the increase in the external debts of the developing countries. The most important indications that point out of emergence of economic fluctuations can be listed as inflation rate, economic growth, interest rate, foreign debt stock.

Turkey has been unable to produce positive results in providing economic stability, since 1970's. This situation sets an obstacle to develop and make use of economic sources effectively. We may identify several complexes and multifaceted reasons behind the borrowing need of a country; short-term or long-term dynamics can be sources of debt accumulation.

Economic theories reach a variety of conclusions about the responsiveness of economic growth, inflation, interest rate, foreign debt stock. Inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth are main subjects of macroeconomics. In particular, inflation is one of the principal concerns of policy-makers and the public, and it has been the subject of large amounts of research.

Many believe that inflation has important effects on interest rate, foreign debt stock, and economic growth. The purpose of this empirical study is to exploit a very simple inflation-growth theoretical framework to address to the question of how economic growth, inflation, interest rate, foreign debt stock are interrelated. The authors used regression models to empirically examine long-run dynamics of inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth relationship for

Turkey. The main objective was to examine whether a relationship exists between inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth.

This paper utilizes regression to explore the casual relationship between inflation, interest rate, foreign debt stock, economic growth for Turkey over the period of 1990-2008. Specifically, two analyses were undertaken. First the time series properties of inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth were ascertained with the help of augmented Dickey-Fuller Unit Root procedure. Second, the long-run relationship between inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth was examined at the context of a regression analyses. The results of the regression tests suggest that there is a long run relationship between inflation, interest rate, foreign debt stock, and economic growth.